

ливість займатися самостійно. Але визначення має бути лише засобом, а не метою...» [2, с.254-255].

Велике освітнє значення надавав О.Я. Герд *екскурсіям у природу*. Він критикував учителів, які проводять навчальні екскурсії в природу без заздалегідь наміченої мети і плану, перетворюючи їх на безрезультатні прогулянки. «Екскурсії повинні бути доповненням до уроків, – писав О.Я. Герд, – на них увагу дітей потрібно звертати на те, що неможливо спостерігати в умовах школи. Екскурсія повинна показати дітям взаємне відношення царств природи, і об'єднати отриману дітьми інформацію з природничих наук у єдине ціле...» [2, с.253].

Узагальнюючи все вищесказане про погляди О.Я. Герда на методи, методичні прийоми і форми викладання природничих дисциплін, необхідно відмітити, що він відкидав хибну думку про панування одного методу викладання і наполягав на використанні різних методів, методичних прийомів і форм організації педагогічного процесу. У цьому він бачив засіб здійснення таких логічних прийомів мислення, як аналіз і синтез, узагальнення і систематизація, індукція і дедукція, які повинні вести пізнання учнів від конкретного до абстрактного, від фактів до висновків і, на кінець, до перевірки даних висновків спостереженнями і дослідженнями [7, с.162].

Методичні положення О.Я. Герда є результатом його досить багатогранної педагогічної практики, через що вони становлять інтерес навіть тепер.

Література

1. Герд О.Я. О преподавании минералогии / О.Я.Герд //Учитель.- 1866. – №5-6. – С. 157 – 163.
2. Герд О.Я. Об естественно-исторических экскурсиях / О.Я.Герд // Учитель. – 1866. – №7. – С. 251 – 255.
3. Герд О.Я. О методах преподавания описательных естественных наук / О.Я.Герд // Учитель. – 1866. – №2-3. – С. 50 – 56.
4. Герд О.Я. Изощрение внешних чувств / О.Я.Герд // Учитель. – 1866. – № 1. – С. 26 – 34.
5. Герд О.Я. Уроки минералогии / О.Я.Герд // Учитель. – 1866. – №17-18. – С. 598 – 606.
6. Герд О.Я. Основания на которых построен курс предметных уроков/А.Я. Герд// Избранные педагогические труды/ [под. ред. Б.Е. Райкова]. – М.:АПН РСФСР,1953. – С.81 – 91.
7. Федорова В.Н. Развитие методики естествознания в дореволюционной России / Федорова В.Н. – М.: Учеб.-пед. изд-во Министерства просвещения РСФСР, 1958. – 434 с.

ОСОБЛИВОСТІ МЕТОДИКИ ВИКЛАДАННЯ ГЕОГРАФІЇ В ШКОЛІ-ІНТЕРНАТІ

Мироненко Л.Л. (м. Полтава, Україна)

Змінюється час, змінюються і вимоги до людини, її освіченості. Даючи базові знання учням, треба навчити їх вчитися упродовж життя, використовувати здобуті знання у практичному житті. Життя висунуло суспільний запит на виховання творчої особистості, здатної самостійно мислити, пропонувати оригінальні ідеї, приймати сміливі, нестандартні рішення. Тому орієнтиром змісту освіти є розвиток особистості.

За словами Д.Ліхачова, вчителювання – це мистецтво, праця не менш творча, ніж праця письменника чи композитора, але більш важка і відповідальна. Вчитель звертається до душі людської не через музику, як композитор, не за допомогою фарб, як художник, а безпосередньо. Виховує особистість своїми знаннями і любов'ю, своїм ставленням до світу.

Географія є єдиним шкільним предметом, де природа і суспільство вивчається в їх взаємодії. Пізнавальний інтерес до предмета відбувається під впливом багатьох факторів. Це і зміст предмета, і методи навчання, а також діяльність учнів. Але крім цього слід звернути увагу на наявність певних умов навчання – режим роботи на уроці. Він залежить від чіткої організації уроку, взаємин учителя й учня, вміння та бажання вчителя бачити неповторну особистість у кожному своєму учневі. Я вважаю, що учень – це особистість, яка має право на свою думку та ідеї. Особливістю навчання в школі-інтернаті є те, що учні відвідують клас вдвічі більше – під час уроків, та під час виконання домашнього завдання, а це не може не позначитись на навчальному процесі. Тому на своїх уроках я дотримуюся стилю співробітництва, що допомагає посилити зацікавленість до географії. На сучасному етапі розвитку суспільства, школі важко конкурувати з потоками інформації, що мчить з екранів телевізорів, різноманітних журналів, газет і багато чого іншого. І тому необхідно постійно урізноманітнювати навчальний процес, застосовувати різні інноваційні форми і прийоми.

Важливу роль відіграє педагогічна майстерність, вміння зрозуміти учня, своєчасно підтримати його, використати педагогічні засоби з метою оптимізації навчального процесу. Урок – це класична форма передачі знань. Настрій, з яким я заходжу в клас, фактично визначає характер взаємодії, лінію успіху, дисципліну на уроці, якість уроку, успішність процесу і результат. Тому виходить, що я просто зобов'язаний внести в клас своє обличчя, фігуру, настрій таким чином, щоб за дверима кабінету залишилися негаразди, проблеми і переживання, щоб моя впевненість, доброзичливість, організованість стали очевидними для учнів і дали б їм необхідний імпульс для успішної діяльності.

Але не менш важливу роль відіграє вміння застосовувати різноманітні методи навчання. Під час підготовки уроків географії я застосовую словесні, наочні і практичні методи та прийоми навчання з урахуванням вікових та індивідуальних психолого-фізіологічних особливостей учнів. Я вважаю, що мистецтво вчителя полягає не у вмінні створити шедевр на зразок «чорного квадрата», а зробити його зрозумілим і доступним для кожного пересічного учня, незалежно від його рівня знань.

Організаційний момент я починаю з «географічної хвилинки»: роботи з картою або «географічного диктанту». Щоб підвищити інтерес до навчального матеріалу, я ставлю перед учнями привабливу мету, реалізуючу яку вони виконують заплановану навчальну дію. Головне знайти такий кут зору при якому навіть буденне може ставати дивним. З урахуванням вікових особливостей і підготовленості учнів в 6-7 класах я використовую «урок – подорож» («Природні зони»), «урок – засідання клубу юних географів» («Вулканізм і явища, що його супроводжують»), «урок – гра» («Світовий океан»), «урок – ярмарок» («Природні зони Африки»), «урок – прес-конференція» («Великі мореплавці»). У 8-10 класах до вище згаданих форм додаю «уроки – екскурсії», «уроки – лекції» («Країни Європи. Загальна характеристика регіону»), «уроки – семінари» («Порівняльна характеристика господарства економічних районів США: Півночі, Півдня та Заходу»), «уроки – конкурси», «уроки – диспути» («Глобальні проблеми людства»), «уроки – вікторини» (часто на уроках узагальнення і систематизації знань)...(7)

В якій формі проводити виклад нового матеріалу залежить від класу, ступеня підготовленості дітей та іншого (2). У процесі пояснення намагаюся через кожні кілька хвилин задавати цікаві короткі питання та завдання на розуміння застосування. На уроках не рідко використовую прийом, який характеризується використанням помилкових ідей інформації, висновків. Творче мислення активізує за допомогою мозкового штурму. Його переваги:

1. Учні тренують уміння коротко і чітко висловлювати свої думки;
2. Учасники штурму вчать слухати і чути один одного;

3. Великий інтерес учнів.

Важливу роль відіграють і рольові ігри, що активізують пізнавальну роботу учнів. Наприклад, діти відправляються в кругосвітню подорож за завчасно складеним маршрутом. Він включає 7 зупинок: 1 порт «Знайомств», 2 порт «Знання», 3 порт «Історичний», 4 порт «Вахта», 5 порт «Незабутній», 6 порт «Образотворчий», 7 порт «Старійшин». Щоб покинути кожен порт і вирушити далі треба виконати комплекс завдань (дати визначення поняттям, вгадати про кого йде мова, виступити в ролі мореплавця, намалювати емблему, відповісти на ряд запитань, з'єднати стрілками пари об'єктів, що відповідають один одному, описати враження). Така форма уроку не залишає байдужими жодного учня, посилює командний дух, активізує здорову конкуренцію. В кінці уроку кращому учню присвоюється звання «морський вовк».

Допомагають розширювати кругозір учнів складання міні-творів (наприклад, «Моя мандрівка лісами Полісся», «Мій відпочинок на Чорному чи Азовському морі»), а ключові поняття краще відкладаються в пам'яті за допомогою складання чи розгадування географічних кросвордів (наприклад, за темами «Рослинний покрив», «Тваринний світ»).

На сучасному етапі подальшого вдосконалення навчання та в умовах приєднання України до Болонської декларації, що передбачає запровадження модульно-рейтингової системи велика роль відводиться тестам (3). До переваг тестової системи оцінювання можна віднести:

- а) мінімізацію емоційного впливу вчителя на учня;
- б) стабілізацію роботи і системи оцінювання знань учнів.

Особливого значення прийоми тестового контролю знань та вмінь учнів набувають у зв'язку з переходом в Україні на зовнішнє державне тестування, а також внаслідок підвищення особливої уваги до особистісно-орієнтованого навчання.

Виходячи з характеру особистісно-орієнтованого навчання, саме тестовий метод контролю знань допомагає не лише більш об'єктивно оцінити рівень знань учнів, а й створити для їх виявлення рівні умови.

В своїй практиці я часто використовую метод тестування, особливо в 10 класі, застосовуючи різні види тестів:

1) Альтернативний тест. У ньому запропоноване запитання передбачає 4 варіанти відповіді, серед яких лише один – правильний.

Наприклад: Найбільше у світі природного газу імпортує (6):

- А) Японія;
- Б) Україна;
- В) Росія;
- Г) Німеччина.

2) Вибірковий, або варіативний, тест. Передбачає 6 – 8 варіантів відповідей на тестове завдання, з яких 3 – 4 відповіді правильні.

3) Послідовний, або порядковий. У варіантах відповіді на таке тестове завдання відсутні неправильні відповіді, необхідно розташувати у правильній послідовності запропоновані у невпорядкованому вигляді поняття, слова, визначення.

Наприклад: Установіть послідовність країн за прибутками від туризму, починаючи з найбільшого (6):

- А) США;
 - Б) Мексика;
 - В) Непал;
 - Г) Японія;
- 4) Схематичний тест.

У даному тесті дано схему побудови чогось без будь-яких підписів із проставленими цифрами – 1, 2, 3 тощо, а під літерами а), б), в) тощо – дано ключові слова. Учні повинні співвіднести вказані під цифрами ознаки з їх ви-

значенням чи окрему подію з датою;

Наприклад: Установіть відповідність між продукцією галузей промисловості та країнами з найбільшими обсягами її виробництва (6):

- А) папір; 1) Іран, Ірак, Кувейт, Катар;
- Б) телевізори; 2) Китай, Південна Корея, США;
- В) вовна; 3) Австралія, Уругвай, Аргентина;
- Г) лляні тканини; 4) США, Китай, Японія, Канада;
- 5) Росія, Білорусь, Чехія, Литва.

4) Кількісний тест.

Наприклад: Обчисліть природний приріст населення Італії, використавши необхідні дані (площа, населення, народжуваність, смертність, урбанізація).

5) Узагальнюючий (збірний) тест дає можливість окрім контрольних знань перевірити вміння учнів узагальнювати, робити висновки, класифікувати те чи інше явище. Під час розробки такого виду тесту завдання дають у двох колонках: в одній колонці наведено багато ознак, що характеризують 2 – 3 правила, об'єкта, в іншій – самі правила, об'єкти.

6) Проблемно-пошуковий тест передбачає необхідність творчого переносу знань у нестандартну;

Наприклад: Визначте назву однієї з європейських столиць: «Це один із найбільших фінансових, торговельних і культурних центрів не тільки Європи, а й усього світу. Місто часто називають «Північною Венецією»(6).

Підсумовуючи все вище сказане, хочу додати, що тестовий контроль знань допомагає мені більш об'єктивно оцінити кожного учня, скорочує час на перевірку, сприяє дотриманню єдності вимог, запобігає випадковості при оцінюванні знань, а також забезпечує сприйняття учнем оцінки як об'єктивної та є важливим кроком в напрямку особистісно-орієнтованого навчання.

В кінці кожної теми учні письмово на листочках відповідають на запитання (конфіденційно; це потрібно суто для мене):

- 1. Чи було тобі цікаво?
- 2. Що нового ти дізнався?
- 3. Що було тобі незрозумілим?
- 4. Яку оцінку вчителю ти можеш поставити за 12 бальною шкалою.

Відповіді стають стимулом для подальшого вдосконалення та пошуку нових цікавих методів навчання. Адже лише щоденна кропітка праця вчителя розвиває інтерес учнів до навчання, незалежно від того, в якому навчальному закладі він працює.

Література

- 1. Державний стандарт базової і повної середньої освіти (витяг) // Географія. – 2004. – № 3 (7). – [Внесок 1] – С. 1–8.
- 2. Кобернік С.Г. Методика навчання географії в загальноосвітніх навчальних закладах: навч. посіб. / С.Г. Кобернік., Р.Р. Коваленко., О.Я. Скуратович.; за ред. С.Г. Коберніка. – К.: Навч. книга, 2005. – 319 с.
- 3. Національна доктрина розвитку освіти // Освіта. – 2002. – №26 (24 квітня – 1 травня). – С. 2-14.
- 4. Панчешникова Л.М. Урок географії: підходи к анализу и оценке//География в школе. – 1980. – № 5.
- 5. Підручники з географії для 6 – 10 класів
- 6. Свір Н.В. Географія: Типові тестові завдання. Збірник. – Ч.: Веста, 2010. – 128 с. – (Серія журналу ВісникТімо»)
- 7. Шипович Є.Й. Методика викладання географії / Є.Й. Шипович. – К.: Вища школа, 1981. – 176 с.